

4. Функције више променљивих - диференцијални рачун

4.1. Основни појмови

Функција n променљивих је нека функција облика

$$f(x_1, x_2, \dots, x_n),$$

где су $x_1, \dots, x_n$ реалне променљиве. Пошто су n -торке $(x_1, \dots, x_n)$ елементи n -димензионалног простора $\mathbb{R}^n$, реч је о функцији дефинисаној на простору $\mathbb{R}^n$ или на неком његовом подскупу D . Тај подскуп $D \subset \mathbb{R}^n$ је *домен* функције f . Зато кажемо да је f пресликавање из D у $\mathbb{R}$ и означавамо $f : D \rightarrow \mathbb{R}$.

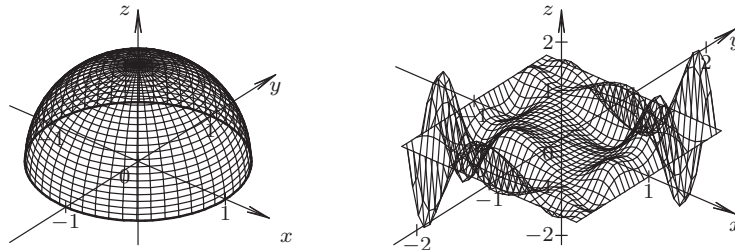
Примери оваквих функција су свуда:

- Површина правоугаоника са страницама x и y је функција две променљиве x и y : $f(x, y) = xy$;
- Температура ваздуха у тачки са координатама (x, y, z) је функција три променљиве x, y, z .

Ако је $f(x, y)$ функција двеју променљивих дефинисана за $(x, y) \in D$, њен *график* је скуп одговарајућих тачака $(x, y, f(x, y))$ у тродимензионалном простору. Овај график је обично нека површ.

Пример 4.1. На слици лево је график функције $z = \sqrt{1 - x^2 - y^2}$ за (x, y) на кругу $x^2 + y^2 \leq 1$. То је горња полусфера са центром у координатном почетку и полупречником 1

На слици десно је график функције $z = (x + y) \sin(4 - 4x^2) \sin(9 - 9y^2)$ за $-1 \leq x, y \leq 1$.

У општем случају, ако је $f : D \rightarrow \mathbb{R}$ функција n променљивих на скупу $D \subset \mathbb{R}^n$, њен *график* је скуп тачака $(x_1, \dots, x_n, f(x_1, \dots, x_n))$, тј. $(a, f(a))$ за $a = (x_1, \dots, x_n) \in D$. У овом случају график је подскуп скупа $D \times \mathbb{R}$, а он лежи у простору $\mathbb{R}^{n+1}$.

Подсетимо се да је растојање између тачака $A(a_1, \dots, a_n)$ и $B(b_1, \dots, b_n)$ у простору $\mathbb{R}^n$ дато формулом

$$d(A, B) = \sqrt{(a_1 - b_1)^2 + \dots + (a_n - b_n)^2}.$$

За функције више променљивих, лимес и непрекидност се уводе слично као за функције једне променљиве.

Нека је $f : D \rightarrow \mathbb{R}$ функција на скупу $D \subseteq \mathbb{R}^n$ и нека је $\mathbf{a} \in D$.

Формална дефиниција 4.1. Лимес $\lim_{\mathbf{x} \rightarrow \mathbf{a}} f(\mathbf{x})$ је једнак t ако за свако $\varepsilon > 0$ постоји $\delta > 0$ такво да важи $|f(\mathbf{x}) - t| < \varepsilon$ кад год је $0 < d(\mathbf{x}, \mathbf{a}) < \delta$.

Другим речима: Кад се тачка $\mathbf{x}$ приближава тачки $\mathbf{a}$, вредност функције $f(\mathbf{x})$ се приближава вредности t .

Формална дефиниција 4.2. Функција f је непрекидна у тачки $\mathbf{a}$ ако је $\lim_{\mathbf{x} \rightarrow \mathbf{a}} f(\mathbf{x}) = f(\mathbf{a})$.

Функција f је непрекидна на скупу D ако је непрекидна у свакој тачки тог скупа.

Дружим речима: Функција f је непрекидна ако мале промене променљивих узрокују мале промене вредности функције.

4.2. Парцијални изводи

Посматрајмо функцију $f(x_1, x_2, \dots, x_n)$ по n променљивих. Дакле, $f : D \rightarrow \mathbb{R}$, где је D нека област у простору $\mathbb{R}^n$. Нека је $\mathbf{a} \in D$ нека тачка у домену функције.

Парцијални извод функције f по њеној i -тој променљивој (тј. x_i) представља извод функције f посматране као функције по једној променљивој x_i , сматрајући да су све остале променљиве фиксирани.

Формална дефиниција 4.3. Први парцијални извод функције f по i -тој променљивој x_i у датој тачки $\mathbf{a} = (a_1, \dots, a_n)$ је

$$f'_{x_i}(\mathbf{a}) = \frac{\partial f}{\partial x_i}(\mathbf{a}) = \lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(a_1, \dots, a_i + h, \dots, a_n) - f(a_1, \dots, a_i, \dots, a_n)}{h},$$

ако овај лимес постоји.

Дружим речима: Парцијални извод f'_{x_i} представља стопу раста (или пада) функције f у зависности од њене i -те променљиве.

Ако парцијални извод $f'_{x_i}(\mathbf{a})$ постоји, кажемо да је функција f диференцијабилна по променљивој x_i у тачки $\mathbf{a}$. Функција је непрекидно диференцијабилна по x_i ако је $f'_{x_i}(\mathbf{a})$ непрекидна функција по $\mathbf{a}$.

Функција f је непрекидно диференцијабилна ако је непрекидно диференцијабилна по свакој променљивој, и то у унутрашњости целог домена.

Градијент функције f је вектор

$$\text{grad } f(\mathbf{a}) = (f'_{x_1}(\mathbf{a}), \dots, f'_{x_n}(\mathbf{a})).$$

Први диференцијал функције f у тачки $\mathbf{a}$ је

$$df(\mathbf{a}) = f'_{x_1}(\mathbf{a})dx_1 + f'_{x_2}(\mathbf{a})dx_2 + \dots + f'_{x_n}(\mathbf{a})dx_n = \text{grad } f(\mathbf{a}) \cdot \vec{dx},$$

где је $\vec{dx} = (dx_1, \dots, dx_n)$. На десној страни горње једнакости је, наравно, скаларни производ вектора $\text{grad } f(\mathbf{a})$ и $\vec{dx}$.

Дружим речима: Диференцијал $df(\mathbf{a})$ представља (бесконечно малу) промену функције f при померању тачке $\mathbf{a}$ за бесконачно мали вектор $\vec{dx}$.

Парцијални изводи представљају изводе функције дуж координатних оса у позитивном смеру. По аналогији, може се увести и извод функције f у смеру датог вектора $\vec{v}$:

$$\frac{\partial f}{\partial \vec{v}}(\mathbf{a}) = \lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(\mathbf{a} + h\vec{v}) - f(\mathbf{a})}{h|\vec{v}|}.$$

Како је $f(\mathbf{a} + h\vec{v}) = f(\mathbf{a}) + \text{grad } f(\mathbf{a}) \cdot h\vec{v} + o(h)$ када $h \rightarrow 0$, имамо

Шерђење 4.1. Извод у смеру вектора $\vec{v}$ једнак је $\frac{\partial f}{\partial \vec{v}}(\mathbf{a}) = \text{grad } f(\mathbf{a}) \cdot \frac{\vec{v}}{|\vec{v}|}$.

Овај израз је највећи када вектори $\text{grad } f(\mathbf{a})$ и $\vec{v}/|\vec{v}|$ имају исти смер.

Дружим речима: Функција најбрже расте у смеру свог градијента (ако он није $\vec{0}$).

Пример 4.2. Дате су функција $f(x, y) = x^2y$, тачка $A(1, 1)$ и вектор $\vec{v} = (1, 1)$.

(а) Парцијални извод f'_x налазимо фиксирањем друге променљиве y (као да је константа): $f'_x = \frac{d}{dx}(x^2y) = \frac{d}{dx}(x^2) \cdot y = 2xy$. Слично, $f'_y = \frac{d}{dy}(x^2y) = x^2 \cdot \frac{d}{dy}(y) = x^2$.

(б) Њен градијент је $\text{grad } f(x, y) = (2xy, x^2)$. У тачки A он је једнак $\text{grad } f(A) = (2, 1)$.

(в) Први диференцијал је $df = 2xy dx + x^2 dy$.

(г) Извод у правцу вектора $\vec{v}$ у тачки A је

$$\frac{\partial f}{\partial \vec{v}}(A) = \text{grad } f(A) \cdot \frac{\vec{v}}{|\vec{v}|} = (2, 1) \cdot \frac{1}{\sqrt{2}}(1, 1) = \frac{3}{\sqrt{2}}.$$

Парцијални изводи задовољавају исте релације као и обични изводи:

$$(f + g)'_{x_i} = f'_{x_i} + g'_{x_i}, \quad (fg)'_{x_i} = f'_{x_i}g + fg'_{x_i}, \quad \left(\frac{f}{g}\right)'_{x_i} = \frac{f'_{x_i}g - fg'_{x_i}}{g^2}.$$

Испитајмо шта се дешава за сложене функције. Нека су $g_1, \dots, g_n$ непрекидно диференцијабилне функције по k променљивих $x_1, \dots, x_k$. На тај начин $f(g_1, \dots, g_n)$ представља сложену функцију по $x_1, \dots, x_k$. Претпоставимо да се променљива x_i увећа за h .

– Тада се g_j увећава за $\Delta g_j = \frac{\partial g_j}{\partial x_i} \cdot h + o(h)$ када $h \rightarrow 0$;

– При томе, f се увећава за $\sum_{j=1}^n \frac{\partial f}{\partial g_j} \cdot \Delta g_j + o(h) = \sum_{j=1}^n \frac{\partial f}{\partial g_j} \cdot \frac{\partial g_j}{\partial x_i} \cdot h + o(h)$.

Добијамо следеће тврђење.

Шерђеје 4.2. Ако су функције $f(g_1, \dots, g_n)$ и $g_i(x_1, \dots, x_k)$ за $1 \leq i \leq n$ диференцијабилне, онда је

$$\frac{\partial f}{\partial x_i} = \sum_{j=1}^n \frac{\partial f}{\partial g_j} \cdot \frac{\partial g_j}{\partial x_i}.$$

Функција f може да буде задата и имплицитно, једначином облика $g(x_1, \dots, x_n, f) = 0$. У том случају, претходно тврђење о сложеној функцији нам даје $0 = \frac{\partial g}{\partial x_i} = \frac{\partial g}{\partial x_i} + \frac{\partial g}{\partial f} \frac{\partial f}{\partial x_i}$, што нам даје:

Шерђеје 4.3. Ако је функција f имплицитно задата једначином $g(x_1, \dots, x_n, f) = 0$, онда су њени парцијални изводи

$$f'_{x_i} = -\frac{g'_{x_i}}{g'_f} = -\frac{\partial g / \partial x_i}{\partial g / \partial f}.$$

Пример 4.3. Реална функција $z(x, y)$ је задата једнакошћу

$$f(x, y, z) = z^3 + xz - y = 0.$$

Одредити парцијалне изводе z_x и z_y у тачки $(x, y) = (1, 2)$.

Решење. Свакако је

$$z_x = -\frac{f_x}{f_z} = -\frac{z}{3z^2 + x} \quad \text{и} \quad z_y = -\frac{f_y}{f_z} = \frac{1}{3z^2 + x}.$$

Међутим, вредност функције z у тачки $(1, 2)$ нам није дата. Њу одређујемо решавањем једначине по z :

$$z^3 + z - 2 = 0,$$

тј. $(z - 1)(z^2 + z + 2) = 0$, одакле налазимо $z = z(1, 2) = 1$.

Најзад, за $(x, y, z) = (1, 2, 1)$ добијамо $z_x = -\frac{1}{4}$ и $z_y = \frac{1}{4}$.

4.3. Парцијални изводи вишег реда

Индуктивно се уводе парцијални изводи вишег реда. На пример, други парцијални извод функције f по променљивим x_i и x_j је

$$f''_{x_i x_j} = \frac{\partial^2 f}{\partial x_i \partial x_j} = \frac{\partial}{\partial x_j} \left(\frac{\partial f}{\partial x_i} \right),$$

итд.

Испоставља се да мешовити парцијални изводи вишег реда не зависе од редоследа диференцирања, под условом да је функција f непрекидно диференцијабилна довољан број пута:

Шерђење 4.4. Ако је функција f двапут непрекидно диференцијабилна, важи

$$f''_{x_i x_j} = f''_{x_j x_i}.$$

Слично, ако је функција f непрекидно диференцијабилна k пута, мешовити парцијални изводи k -тог реда не зависе од редоследа диференцирања.

Такође се индуктивно уводе диференцијали вишег реда:

$$d^k f = d(d^{k-1} f),$$

где dx_i третирамо као константе. Тако је

$$d^2 f = \sum_{i,j} f''_{x_i x_j} dx_i dx_j, \quad d^3 f = \sum_{i,j,k} f'''_{x_i x_j x_k} dx_i dx_j dx_k, \quad \text{итд.}$$

Видимо да је диференцијал $d^k f$ полином степена k по $dx_1, \dots, dx_n$.

У случају функције две променљиве, једноставном индукцијом се показује да за ове диференцијале важи формула налик на биномну:

Шерђење 4.5. Ако је $f = f(x, y)$, онда је

$$d^n f = \sum_{i=0}^n \binom{n}{i} \frac{\partial^n f}{\partial x^{n-i} \partial y^i} dx^{n-i} dy^i.$$

где $\frac{\partial^n f}{\partial x^{n-i} \partial y^i}$ означава n -ти парцијални извод функције f добијен диференцирањем $n-i$ пута по x и i пута по y .

Пример 4.4. Наћи први и други диференцијал функције $f(x, y) = xe^{x-y}$.

Решење. Парцијални изводи првог и другог реда су

$$\begin{aligned} f_x(x, y) &= (x+1)e^{x-y}, \\ f_y(x, y) &= -xe^{x-y}, \\ f_{xx}(x, y) &= (x+2)e^{x-y}, \\ f_{xy}(x, y) &= f_{yx}(x, y) = -(x+1)e^{x-y}, \\ f_{yy}(x, y) &= xe^{x-y}. \end{aligned}$$

Према томе,

$$df(x, y) = (x+1)e^{x-y} dx - xe^{x-y} dy$$

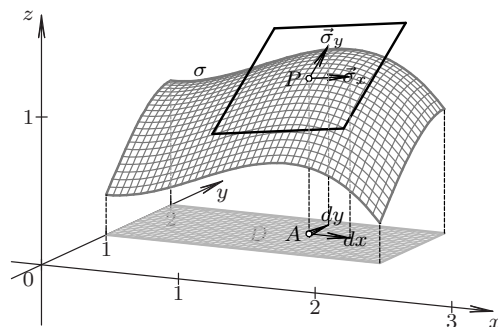
и

$$d^2 f(x, y) = (x+2)e^{x-y} dx^2 - 2(x+1)e^{x-y} dx dy + xe^{x-y} dy^2.$$

4.4. Тангентна равна и нормала на површ

Један од начина на који се површ σ у xyz -простору може задати је експлицитан - као график неке функције $z = z(x, y)$. Посматрајмо неку тачку $P(x_0, y_0, z(x_0, y_0))$ на површи σ . Она одговара тачки $A(x_0, y_0)$ у xy -равни. Ако се тачка A помери у правцу x -осе за dx , вредност $z(A)$ промениће се за $z'_x(A)dx$, тако да ће се тачка P на површи померити тангентно на равна, за вектор $(1, 0, z'_x(A))dx$. Слично, ако се тачка A помери у правцу y -осе за dy , тачка P ће се померити за вектор $(0, 1, z'_y(A))dy$ у тангентној равни. Према томе, тангентна равна је равна кроз тачку P одређена векторима

$$\sigma_x = (1, 0, z'_x(A)) \quad \text{и} \quad \sigma_y = (0, 1, z'_y(A)).$$

Сада лако налазимо и нормалу у тачки P на површ, тј. на ову тангентну раван:

$$\vec{n} = \sigma_x \times \sigma_y = (-z'_x(A), -z'_y(A), 1).$$

Сада тангентна раван у тачки P има једначину

$$-z'_x(A) \cdot (x - x_0) - z'_y(A) \cdot (y - y_0) + (z - z_0) = 0.$$

Слично поступамо и ако нам је површ σ задата имплицитно или параметарски. Све у свему:

Шерђеје 4.6. Нека је P тачка на глаткој површи σ , а $\vec{n}$ нормала на површ у тачки P .

- Ако је σ дата експлицитно, тј. условом $z = z(x, y)$, може се узети $\vec{n} = (-z'_x(A), -z'_y(A), 1)$;
- Ако је σ дата имплицитно, тј. условом $f(x, y, z) = 0$, може се узети $\vec{n} = (f'_x(P), f'_y(P), f'_z(P))$;
- Ако је σ дата параметарски, тј. условима $x = x(u, v)$, $y = y(u, v)$ и $z = z(u, v)$, може се узети $\vec{n} = \vec{\sigma}_u \times \vec{\sigma}_v$, где су $\vec{\sigma}_u = (x'_u, y'_u, z'_u)$ и $\vec{\sigma}_v = (x'_v, y'_v, z'_v)$.

Најзад, једначина одговарајуће тангентне равни је

$$n_x \cdot (x - x_0) + n_y \cdot (y - y_0) + n_z \cdot (z - z_0) = 0,$$

где је $\vec{n} = (n_x, n_y, n_z)$ вектор нормале.

Пример 4.5. Наћи тангентну раван на сферу $x^2 + y^2 + z^2 = 1$ у тачки $A(\frac{1}{3}, \frac{2}{3}, -\frac{2}{3})$.

Решење. Овде је $f(x, y, z) = x^2 + y^2 + z^2 - 1$.

Нормала у тачки A је

$$\vec{n} = (f_x(A), f_y(A), f_z(A)) = (2x, 2y, 2z) = (\frac{2}{3}, \frac{4}{3}, -\frac{4}{3}).$$

Тангентна раван је $\frac{2}{3} \cdot (x - \frac{1}{3}) + \frac{4}{3} \cdot (y - \frac{2}{3}) - \frac{4}{3} \cdot (z + \frac{2}{3}) = 0$, тј.

$$x + 2y - 2z - 3 = 0.$$

4.5. Задачи

1. Дата је функција $f(x, y) = \sqrt{2u - v}$, где је $u = x^2y^2$ и $v = 2x + y$. Одредити f'_x и f'_y (а) директно; (б) коришћењем правила о парцијалним изводима сложене функције (и уверити се да је исти резултат).
2. Одредити прве и друге парцијалне изводе функције $z(x, y) = x^y \cdot y^2$.
3. Нека је f диференцијабилна функција и $z(x, y) = xf(\ln x - \ln y)$. Доказати да важи $xz'_x + yz'_y = z$.
4. Наћи први диференцијал функције $f(x, y, z) = \frac{x^2z}{x+y+z}$.
5. Наћи други диференцијал функције $f(x, y) = e^{x+y} \sin x \cos y$.
6. Нека је $x = u^3 + v$, $y = u + v^3$ и $z = u + v$. Познато је да је $z(3, 9) = 3$. Одредити извод z'_x у тачки $(x, y) = (3, 9)$.
7. Одредити тангентну раван и вектор нормале на површ дату једначином $z = xy$ за $(x, y) = (3, 1)$.
8. Одредити тангентну раван и вектор нормале на површ дату једначином $x^3 + y^3 + z^3 + 4xyz = 0$ у тачки $(2, 1, -1)$.
9. Одредити тангентну раван на површ π дату параметарски: $(x, y, z) = (u + v^2, u^2 + v^3, u^3 + v)$ у тачки у којој је $u = v = 1$.
10. На површи датој једначином $xy + z^2 = 1$ наћи тачку у којој је тангентна раван нормална на праву $x = y = z$.
11. Одредити тачку у којој тангентна раван на површ $z = x^2 + y^2$ садржи тачке $A(1, 0, 0)$ и $B(0, 2, 0)$.

4.6. Решења

1. (а) Пошто је $f(x, y) = \sqrt{2x^2y^2 - 2x - y}$, следи $f'_x = \frac{4xy^2 - 2}{2\sqrt{2x^2y^2 - 2x - y}}$ и $f'_y = \frac{4x^2y - 1}{2\sqrt{2x^2y^2 - 2x - y}}$.

$$(б) f'_x = f'_u \cdot u'_x + f'_v \cdot v'_x = \frac{2}{2\sqrt{2u-v}} \cdot 2xy^2 + \frac{-1}{2\sqrt{2u-v}} \cdot 2 = \frac{4xy^2 - 2}{2\sqrt{2x^2y^2 - 2x - y}};$$

$$f'_y = f'_u \cdot u'_y + f'_v \cdot v'_y = \frac{2}{2\sqrt{2u-v}} \cdot 2x^2y + \frac{-1}{2\sqrt{2u-v}} \cdot 1 = \frac{4x^2y - 1}{2\sqrt{2x^2y^2 - 2x - y}}.$$

2. Извод z'_x добијамо ако фиксирамо y (као да је константа), тако да је $z'_x = x^{y-1}y^3$. За z'_y по правилу производа добијамо $z'_y = \frac{\partial x^y}{\partial y} \cdot y^2 + x^y \cdot \frac{\partial (y^2)}{\partial y} = x^y y (y \ln x + 2)$.

Одавде даље добијамо $z_{xx} = x^{y-2}y^3(y-1)$, $z_{xy} = z_{yx} = x^{y-1}y^2(y \ln x + 3)$ и $z_{yy} = x^y(y^2 \ln^2 x + 4y \ln x + 2)$.

3. Имамо $z'_x = f(\ln x - \ln y) + x f'(\ln x - \ln y) \frac{1}{x} = 2f(\ln x - \ln y)$ и $z'_y = x f'(\ln x - \ln y) \left(-\frac{1}{y}\right) = -\frac{x}{y} f'(\ln x - \ln y)$, па је $xz'_x + yz'_y = 2xf - xf = xf = z$.

4. Како је $f'_x = \frac{xz(x+2y+2z)}{(x+y+z)^2}$, $f'_y = \frac{-x^2z}{(x+y+z)^2}$ и $f'_z = \frac{x^2(x+y)}{(x+y+z)^2}$, следи да је

$$df = f'_x dx + f'_y dy + f'_z dz = \frac{xz(x+2y+2z)dx - x^2z dy + x^2(x+y)dy}{(x+y+z)^2}.$$

5. Лако налазимо

$$f'_x = e^{x+y}(\sin x + \cos x) \cos y, \quad f'_y = e^{x+y} \sin x(\cos y - \sin y)$$

и одатле

$$f''_{xx} = 2e^{x+y} \cos x \cos y, \quad f''_{xy} = e^{x+y}(\sin x + \cos x)(\cos y - \sin y), \quad f''_{yy} = -2e^{x+y} \sin x \sin y.$$

Према томе, $d^2f = f''_{xx} dx^2 + 2f''_{xy} dx dy + f''_{yy} dy^2 = 2e^{x+y}[\cos x \cos y dx^2 + (\sin x + \cos x)(\cos y - \sin y) dx dy - \sin x \sin y dy^2]$.

6. Одредимо прво u и v ако је $(x, y, z) = (3, 9, 3)$. Из $u^3 + v = u + v = 3$ следи $u^3 - u = 0$, тј. $u \in \{-1, 0, 1\}$. Провером добијамо $u = 1$ и $v = 2$.

Ако посматрамо x , y и z као функције по u и v , видимо да су њихови диференцијали $dx = 3u^2 du + dv$, $dy = du + 3v^2 dv$ и $dz = du + dv$. Из прве две једначине решавањем система добијамо $du = \frac{3v^2 dx - dy}{9u^2 v^2 - 1}$ и $dv = \frac{3u^2 dy - dx}{9u^2 v^2 - 1}$, па је $dz = du + dv = \frac{3v^2 - 1}{9u^2 v^2 - 1} dx + \frac{3u^2 - 1}{9u^2 v^2 - 1} dy$. Према томе, $z'_x = \frac{3v^2 - 1}{9u^2 v^2 - 1}$. За $(u, v) = (1, 2)$ је $z'_x = \frac{11}{35}$.

7. За дате x и y , вектор нормале је $\vec{n} = (-z'_x, -z'_y, 1) = (-y, -x, 1) = (-1, -3, 1)$. Како је $z(3, 1) = 3$, одговарајућа тачка на површи је $(3, 1, 3)$, а тангентна раван у њој је $-1(x-3) - 3(y-1) + 1(z-3) = 0$, тј. $-x - 3y + z = -3$.

8. Означимо $f(x, y, z) = x^3 + y^3 + z^3 + 4xyz$. Тада је $\vec{n} = (f_x, f_y, f_z) = (3x^2 + 4yz, 3y^2 + 4xz, 3z^2 + 4xy)$. За $(x, y, z) = (2, 1, -1)$, вектор нормале је $\vec{n} = (8, -5, 11)$. Тангентна раван је $8x - 5y + 11z = 8 \cdot 2 - 5 \cdot 1 + 11(-1) = 0$.

9. За $u = v = 1$ је $(x, y, z) = (2, 2, 2)$.

У овој тачки имамо $\vec{\pi}_u = (1, 2u, 3u^2) = (1, 2, 3)$ и $\vec{\pi}_v = (2v, 3v^2, 1) = (2, 3, 1)$, па је $\vec{n} = \vec{\pi}_u \times \vec{\pi}_v = (-7, 5, -1)$. Тангентна раван је $-7(x-2) + 5(y-2) - (z-2) = 0$, тј. $-7x + 5y - z + 6 = 0$.

10. Ако означимо $f(x, y, z) = xy + z^2 - 1$, нормала у произвољној тачки (x, y, z) на површи је $\vec{n} = (f'_x, f'_y, f'_z) = (y, x, 2z)$. По услову задатка, овај вектор је колинеаран с вектором $(1, 1, 1)$, па је $y = x = 2z$. Заменом у једначину $xy + z^2 = 1$ добијамо $5z^2 = 1$, тј. $z = \pm \frac{1}{\sqrt{5}}$, чиме добијамо два решења: $(x, y, z) = \left(\frac{2}{\sqrt{5}}, \frac{2}{\sqrt{5}}, \frac{1}{\sqrt{5}}\right)$ или $\left(-\frac{2}{\sqrt{5}}, -\frac{2}{\sqrt{5}}, -\frac{1}{\sqrt{5}}\right)$.

11. За $(x, y) = (a, b)$ је $\vec{n} = (-z'_x, -z'_y, 1) = (-2a, -2b, 1)$, а тангентна раван је $-2a(x-a) - 2b(y-b) + (z-a^2-b^2) = 0$, тј. $-2ax - 2by + z + (a^2 + b^2) = 0$. Увршћивањем тачака A и B у једначину равни добијамо $a^2 + b^2 = 2a$ и $a^2 + b^2 = 4b$, а одавде је $a = 2b$ и $5b^2 = 4b$, тј. $(a, b) = (0, 0)$ или $(a, b) = \left(\frac{8}{5}, \frac{4}{5}\right)$. Дакле, постоје две тражене тачке: $(0, 0, 0)$ и $\left(\frac{8}{5}, \frac{4}{5}, \frac{16}{5}\right)$.

